

УДК 159.923
П 78

*Рекомендовано до друку вченою радою
навчально-наукового інституту оперативно-рятувальних сил
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 11 від 23 березня 2026 року)*

*Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому
доступі комісією з питань роботи із службовою інформацією
у Національному університеті цивільного захисту України
(протокол № 3 від 18 березня 2026 року)*

П 78 **Проблеми** психології діяльності в особливих умовах : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Черкаси, 21-22 квіт. 2026 р. Київ : ТОВ «7БЦ», 2026. 396 с.

ISBN 978-617-8794-93-4

Збірник містить матеріали, представлені учасниками IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Проблеми психології діяльності в особливих умовах».

У публікаціях висвітлено широке коло проблем, пов'язаних з актуальними питаннями психологічного забезпечення службово-професійної діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України; медико-психологічними основами збереження здоров'я й реабілітації учасників бойових дій та інших надзвичайних ситуацій; особливостями надання психологічної допомоги постраждалим внаслідок кризових травматичних подій.

Збірник адресований науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, спеціалістам у галузі психології, а також усім тим, хто цікавиться сучасними науковими дослідженнями психологічних проблем діяльності в особливих умовах.

УДК 159.923

ISBN 978-617-8794-93-4

© Авторські тексти, 2026
© НУЦЗ України, 2026

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Блінов О. А. Психологія бойової психічної травми : навч. посіб. Київ : Талком, 2019. 232 с.
2. Корольчук М. С., Крайнюк Л. М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в екстремальних умовах : навч. посіб. Київ : Ніка-Центр, 2009. 400 с.
3. Мась Н. М. Особливості психологічного забезпечення професійної діяльності працівників правоохоронних органів в умовах воєнного стану. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2022. Вип. 18. С. 45–52.
4. Осьодло В. І. Психологія професійного становлення офіцера : монографія. Київ : ПП «Золоті ворота», 2012. 463 с.
5. Психологічна допомога особистості в умовах воєнного стану : зб. тез доп. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 20 травня 2022 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 240 с. 6. Стасюк В. В. Морально-психологічне забезпечення підготовки підрозділів до виконання завдань за призначенням. Вісник Національного університету оборони України. 2023. № 2 (72). С. 134–141.

ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВИБОРУ СТРАТЕГІЙ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У РЯТУВАЛЬНИКІВ ДСНС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Аліна СУХОМЛІН,
здобувач вищої освіти,
Національний університет цивільного захисту України*

*Олег НАЗАРОВ,
кандидат психологічних наук, професор,
професор кафедри психології діяльності в особливих умовах,
Національний університет цивільного захисту України*

Діяльність рятувальників ДСНС в умовах воєнного стану характеризується високим рівнем невизначеності, дефіцитом часу та необхідністю прийняття рішень у ситуаціях підвищеного ризику. У таких умовах вибір стратегії прийняття рішення не є виключно когнітивним актом, а постає як інтегративний результат взаємодії особистісних рис, рівня психологічної ресурсності та особливостей менталізації, в силу того, що внутрішні психологічні механізми визначають, чи буде рішення зваженим і відповідальним, чи набуде ознак тривожної імпульсивності, уникання або перекладання відповідальності.

Метою дослідження стало встановлення особистісних детермінант вибору стратегій прийняття рішень у рятувальників ДСНС в умовах воєнного стану. У дослідженні взяли участь 31 рятувальник віком від 22 до 51 року зі стажем служби від 1 до 30 років.

Для діагностики стратегій прийняття рішень було використано методику «Фліндерівський опитувальник прийняття рішень» в адаптації Л. Музичко та В. Чарупи, що містить такі типи прийняття рішень як пильність, гіперпильність, перекладання відповідальності, прокрастинація [1]. Особливості менталізації визначалися за допомогою опитувальника «Опитувальник менталізації (MZQ)» в адаптації Х.І. Турецької, Б.І. Кунікевич [2], що містить такі шкали як емоційне усвідомлення, режим психічної еквівалентності, регуляція афекту, загальний показник менталізації. Також нами було використано опитувальник О.С. Штепи «Опитувальник психологічної ресурсності особистості» [4] й методику на дослідження базових рис особистості «ТІРІ (ТІРІ-UKR)» [3]. Кореляційний аналіз здійснювався за коефіцієнтом Спірмена.

Аналіз взаємозв'язків між стратегіями прийняття рішень та показниками менталізації засвідчив, що дезадаптивні стратегії прийняття рішень, а саме гіперпильність, перекладання відповідальності та прокрастинація пов'язані передусім із особливостями афективної регуляції. Оскільки найбільш виражені зв'язки виявлено між гіперпильністю та режимом психічної еквівалентності, а також загальним показником менталізації, то це, на наш погляд, свідчить про те, що тенденція ототожнювати внутрішні переживання з об'єктивною реальністю підсилює суб'єктивне відчуття загрози та формує тривожно-напружений стиль прийняття рішень. Перекладання відповідальності також корелює з показниками менталізації, зокрема, з емоційним усвідомленням, режимом психічної еквівалентності, регуляцією афекту та загальним рівнем менталізації, що вказує на зниження внутрішнього контролю за умов емоційної перевантаженості. Прокрастинація, у свою чергу, пов'язана із загальним показником менталізації, що може відображати тенденцію до надмірної рефлексії, яка в екстремальному контексті трансформується у затримку рішення.

Водночас адаптивна стратегія пильності має інший психологічний профіль детермінації, оскільки за нею відмічається наявність прямих зв'язків з показниками психологічної ресурсності, зокрема з упевненістю в собі, відповідальністю, прагненням до мудрості, творчістю, орієнтацією на допомогу іншим і позитивним ставленням до професійної діяльності. Такий комплекс зв'язків свідчить, що раціональне, зважене прийняття рішень ґрунтується на сформованій системі внутрішніх ресурсів, автономності та усвідомленні власної професійної ролі.

Натомість гіперпильність і перекладання відповідальності мають зворотні зв'язки з упевненістю в собі та відповідальністю, що підкреслює роль дефіциту внутрішньої опори у формуванні залежної або тривожно-імпульсивної позиції. Особливо показовим є зворотний зв'язок між самореалізацією у професії та прокрастинацією, що виражається в наступному, чим вищий рівень професійної ідентичності та задоволеності діяльністю, тим менш імовірним є відкладання рішень навіть у складних умовах. Загальний рівень психологічної ресурсності також обернено корелює із перекладанням відповідальності та прокрастинацією, що підтверджує її буферну функцію у процесі професійного вибору.

Кореляційний аналіз, проведений за методикою «ТІРІ (TIPI-UKR)» та стратегіями прийняття рішень доповнює окреслену картину. В ході нього було встановлено, що емоційна стабільність прямо корелює з пильністю та обернено – з перекладанням відповідальності і прокрастинацією. Встановлені взаємозв'язки уможливають подальший розгляд емоційної стабільності як однієї з ключових особистісних детермінант раціонального й автономного прийняття рішень у ситуаціях воєнного ризику.

Таким чином, узагальнений аналіз результатів проведеного кореляційного аналізу дає підстави стверджувати, що особистісні детермінанти вибору стратегій прийняття рішень у рятувальників ДСНС в умовах воєнного стану формуються на перетині трьох взаємопов'язаних блоків, а саме особливостей менталізації, рівня психологічної ресурсності та емоційної стабільності. Пильність як адаптивна стратегія ґрунтується на внутрішній упевненості, відповідальності, професійній самореалізації та здатності до емоційної саморегуляції. Натомість гіперпильність, перекладання відповідальності та прокрастинація асоціюються з труднощами афективної регуляції, зниженням автономності та дефіцитом внутрішніх ресурсів. Отримані результати підкреслюють, що саме особистісний ресурсний потенціал та рівень емоційної стабільності визначають якість професійного вибору в умовах пролонгованого воєнного стресу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Музичко Л., Чарупа В. «Фліндерівський опитувальник прийняття рішень» : україномовна адаптація методики та її психометричні властивості. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2025. № 2 (35). С. 174–184.
2. Турецька Х. І., Кунікевич Б. І. Україномовна адаптація опитувальника менталізації на неклінічній вибірці. *Габітус*. 2020. № 17. С. 131–136.
3. Klimanska M., Haletska I. Ukrainain adaptation of the short five factor personality questionnaire TIPI (TIPI-UKR). *Psychological journal*. 2019. № 5(9). 57–76.
4. Shtepa O. S. The questionnaire of a personality's psychological resourcefulness: the results of development and approbation of the author's method. *Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrieva*. Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2018. Issue 39. P. 380–399.

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРАКТИКУ НЕНАСИЛЬНИЦЬКОГО СПІЛКУВАННЯ

*Андрій ТРОБЮК,
ад'юнкт докторантури та ад'юнктури,
Національна академія Національної гвардії України*

*Вадим БАРКО,
доктор психологічних наук,
старший науковий дослідник,
доцент кафедри психології та педагогіки,
Національна академія Національної гвардії України*

Аналіз наукових досліджень з діяльності військовослужбовців НГУ дозволив встановити, що наростаючі навантаження, зокрема психічні, на нервову систему і психіку військовослужбовця часто приводять до формування психоемоційного напруження, яке виступає одним з головних чинників розвитку різних захворювань. Така напруга характеризується зниженням стійкості психічних і психомоторних функцій особистості. Згідно досліджень [4] інтенсивність і частота стресових реакцій у різних ситуаціях життєвої активності залежить від рівня сформованості емоційного інтелекту. При цьому акцентується увага на стресозахисній та адаптивній функції емоційного інтелекту особистості.

Високий рівень емоційного інтелекту в науковій літературі розглядається як інтегративна характеристика особистості, що поєднує здатність до усвідомлення, розуміння та регуляції власних емоцій і емоцій інших людей. Він виступає важливим предиктором психологічної стійкості, самоефективності, розвиненої вольової регуляції та адаптивних копінг-стратегій. Військовослужбовці з високим рівнем емоційного інтелекту демонструють вищу опірність до стресогенних чинників, здатність до диференційованого аналізу емоційних переживань і збереження психічного благополуччя в умовах життєвих труднощів. Структурно емоційний інтелект охоплює такі компоненти, як емоційна самосвідомість, саморегуляція, емпатія та соціальні навички. Їх сформованість забезпечує не лише внутрішню емоційну стабільність, а й ефективність міжособистісної взаємодії [3]. Зокрема, вміння ідентифікувати власні